

EUGENIU COȘERIU, AȘA CUM L-AM CUNOSCUȚ

WOLFGANG DAHMEN*

Ne-am adunat în aceste zile aici, la Iași și la Bălți, pentru a-l aniversa pe cel pe care îl putem numi *cel mai cunoscut lingvist* din a doua jumătate a secolului al XX-lea, Eugeniu Coșeriu. Mulți dintre cei adunați aici i-au fost elevi și pot spune mult mai multe despre opera, dar și despre viața maestrului decât mine, deoarece eu l-am cunoscut doar târziu. Cu toate acestea, vreau să dau curs rugăminții prietenului meu Eugen Munteanu de a participa la acest simpozion și de a-mi prezenta amintirile legate de Coșeriu.

Faptul că îl pot numi pe Eugen Munteanu prietenul meu este un merit al lui Eugeniu Coșeriu. Detalii privind acest lucru o să dezvălui doar la sfârșitul scurtei mele prelegeri.

În anul universitar 1968–1969, am început studiul la secția de romanistică a universității din Köln. Dacă aș fi ales Tübingenul ca oraș universitar, l-aș fi putut cunoaște pe Coșeriu ca profesor, dar ce student poate ști, încă de la începerea studiilor, unde predau profesorii cei mai cunoscuți și cei mai buni din domeniul ales? La începerea studiilor de romanistică m-am concentrat mai mult pe filologia franceză, în special pe literatura franceză, decât pe studiul lingvisticii romanice sau al lingvisticii generale. Doar pe parcursul studiilor mele filologia romanică, inclusiv cea română, a devenit de un mare interes pentru mine; am deprins apoi o afinitate și pentru lingvistică.

Revin la situația romanisticii de la Universitatea din Köln de la sfârșitul anilor '60 ai secolului trecut: era vremea când profesorii Fritz Schalk și Joseph Maria Piel încă mai țineau prelegeri, iar tânărul docent pe nume Harald Weinrich începea să se afirme. Secția de romanistică din Köln avea deci o reputație bună.

* Institut für Romanistik, „Friederich Schiller” Universität, Jena, Ernst-Abbe-Platz, 8, Deutschland.

Cei doi profesori de lingvistică pe care i-am avut ulterior au fost Hans Dieter Bork și Artur Greive, ambii fiind elevi ai lui Harri Meier din Bonn. Legătura dintre Harri Meier și Eugeniu Coșeriu a fost, după cum se știe, una specială, deși din punct de vedere științific ei aveau viziuni diferite, iar Harri Meier nu era tocmai nevinovat de venirea lui Coșeriu din America de Sud în Germania. Despre această temă vom mai discuta în cadrul acestui simpozion.

Deși în Köln se pune accentul pe lingvistica diacronică, ideile lui Coșeriu își aveau locul lor bine definit în cadrul cursurilor și îndeosebi cartea lui *Teoría del lenguaje y lingüística general*, în care completa dihotomia lui Saussure despre *langue* și *parole* cu teoria *sistema, norma, habla*, aparținea în mod obligatoriu canonului lingvistic. La un moment dat, trebuie să fi fost pe la mijlocul anilor '70, s-a aflat de pe afișe că Eugeniu Coșeriu era invitat la Köln pentru a ține o prelegere. Nu-mi mai amintesc exact titlul acesteia, dar prelegerea mi-a rămas întipărită în minte, deoarece era prima dată când îl vedeam și îl auzeam pe Coșeriu. Manifestarea a avut loc în aula universității care era arhiplină, deoarece referentul era foarte cunoscut. Mă tem însă că cei mai mulți dintre auditori, ca și mine de altfel, au fost ușor dezamăgiți de faptul că subiectul prelegerii savantului profesor din Tübingen era cunoscut de către noi din cărțile lui. Își prezenta din nou teoria despre *sistema, norma și habla*. M-ar fi impresionat probabil mai mult dacă aș fi fost în primii ani de studiu, însă totuși mă bucuram să îl văd pe Coșeriu în carne și oase, chiar dacă nu prezenta ceva nou pentru mine.

Acest lucru însă s-a schimbat ulterior. Participând la începutul anilor '80 la conferințele din domeniu, în special la congresele organizate de Société de Linguistique Romane, care aveau loc din trei în trei ani, l-am reîntâlnit pe Eugeniu Coșeriu și la un moment dat am intrat în discuție. Pentru mine a fost o onoare faptul că mă cunoștea și că arăta interes față de ceea ce făceam eu.

Acest lucru a luat amploare după evenimentele din 1989. Există, fără îndoială, persoane care sunt mai în măsură decât mine să prezinte evoluția lui Coșeriu, care, plecând din micul sat moldovean Mihăileni, avea să ajungă, în America de Sud și în Europa Centrală, unul dintre cei mai importanți filozofi-lingviști ai lumii. În contextul în care România se eliberase de dictatura ceaușistă, Coșeriu s-a preocupat tot mai mult de limba maternă și de problemele lingvistice și politice ale Republicii Moldova. După cum se știe, Coșeriu a luat poziție în polemica despre definirea limbii din Republica Moldova (*limbă română* sau *limbă moldovenească*), impunându-și punctul de vedere. Această dispută a continuat. Îmi amintesc foarte bine cum, în cadrul unei conferințe a aromânilor din exil, din Freiburg, fiind confruntat cu veșnicele controverse privind o limbă scrisă unitară aromână, discuta răbdător, dar în același timp uimit, cu profanii în lingvistică despre reguli de bază din acest domeniu.

Interesul reînviat pentru limba română s-a materializat și în răspunsul direct pe care mi l-a dat la invitația de a ține la Jena o prelegere legată de o temă din domeniul limbii române. Din partea universității existau evident indicații clare legate de onorariul unui

profesor invitat să țină o prelegere, aceste onorarii nefiind foarte substanțiale. Făcând referire la notorietatea referentului, dar și la vârsta sa, căci avea pe atunci 75 de ani, am reușit să obțin ceva mai mulți bani pentru desfășurarea acestei prelegeri, sumă pe care am folosit-o doar parțial. Eugeniu Coșeriu a refuzat, de asemenea, oferta de a călători cu un tren la clasa întâi sub pretextul că există destul confort și la clasa a 2-a în trenurile germane. A trebuit apoi să insist să accepte să fie cazat la hotel și nu la casa de oaspeți a Universității din Jena. În cadrul prelegerii s-a referit la particularitățile limbii române ca limbă romanică. A încântat auditoriul format din profesori și studenți prin bogăția de material prezentată, dar și prin felul de a clarifica anumite aspecte generale.

De-a lungul prelegerii și a discuțiilor ulterioare, a reușit să aducă în prim-plan paralele pe care alții nu le observau și să pună în lumină interpretări rezultate din fenomene lingvistice. În acel moment am realizat de ce multe din cărțile lui au luat naștere din notițe de la cursuri. Dorinței multor docenți și studenți din Jena ca Eugeniu Coșeriu să revină cu astfel de prelegeri, inițiativă la care acesta ar fi răspuns pozitiv, nu i s-a dat curs, din păcate.

Pentru mine personal cea mai importantă întâlnire cu Eugeniu Coșeriu a fost însă alta. La Congresul Internațional al Romaniștilor de la Palermo, din anul 1995, l-am întâlnit întâmplător, undeva pe scări, în drumul său dintre o sală plenară spre alta. M-a luat deoparte și mi-a spus: „Haideți să vi-l prezint pe cel mai important dintre lingviștii români în viață!”. Se putea observa din expresia feței că se referă la „cel mai important dintre lingviștii români după Coșeriu”. Am mers puțin mai departe și mi-a făcut cunoștință cu Eugen Munteanu. Astfel s-a născut prietenia cu un coleg drag, dar aceasta este o altă poveste, pe care nu doresc să o relatez aici.

EUGENIO COSERIU, AS I MET HIM

ABSTRACT

The author speaks about his first encounter with Eugenio Coseriu, when he was a student at the University of Cologne where Coseriu delivered a lecture about his main linguistic theories. He also presents his others meetings with the great linguist, at several international conferences, emphasizing the presence of Coseriu in Jena, where the author had invited him, for a special lecture.

Key-words: *Eugenio Coseriu, romanistics, Jena, university, international conference.*